

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 305/2024 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kirjallisuuden käytön korvaamisesta saavutettavuuskirjasto Celiassa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Inka Hopsun /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 305/2024 vp:

Mihin perustuu käsitys, että Suomen pienellä kieli- ja kulttuurialueella miljoona täysin korvauksetta kuunneltua kirjaa ei aiheuta merkittävää haittaa kirjallisuuden tekijöille eli kirjailijoille ja kääntäjille,

miten kannatte hallituksessa vastuunne siitä, että kirjallisuuden tekijöiden työpanosta ei käytetä valtion erikoiskirjastossa ilmaiseksi, kun Suomessa on jo nähty tarpeelliseksi ottaa käyttöön korvausjärjestelmä ja korvata tekijöille lainaamisesta syntyvää haittaa ja

millaisiin toimiin aiotte ryhtyä Celia-lainojen korvauksia koskevan lain ajantasaistamiseksi nyt, kun ensi vuoden jälkeen Celian kautta käytetystä kirjallisuudesta eli 1,3 miljoonasta lainasta ei makseta tekijöille korvausta enää lainkaan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Saavutettavuuskirjasto Celia on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva virasto, jonka tehtävänä on parantaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Tässä tarkoituksessa kirjasto vastaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten kirjastopalveluista sekä hoitaa saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtäviä.

Tekijänoikeuslaissa säädetty rajoitus näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten hyväksi perustuu lukemisestedirektiivin velvoitteisiin. Teosten saattaminen näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten käytettäväksi saavutettavassa muodossa on tietyn edellytyksin sallittua ilman tekijän lupaa.

Lukemisestedirektiivin mukaan jäsenvaltiot voivat säätää, että direktiivin nojalla sallittuihin käyttötarkoituksiin sovelletaan korvausjärjestelmiä direktiivissä säädetyin rajoituksin. Direktiivin johdanto-osassa todetaan muun muassa, että korvausjärjestelmissä ei saisi vaatia maksuja edunsaajahenkilöiltä, ja että korvauksen tasoa määritettäessä olisi otettava asianmukaisesti huomioon valtuutettujen yhteisöjen toiminnan voittoa tavoittelematon luonne, direktiivin yleistä etua koskevat tavoitteet, poikkeuksesta hyötyvien henkilöiden edut, oikeudenhaltijoille mahdollisesti aiheutuva haitta ja tarve varmistaa saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden rajat ylittävä levittäminen. Jos oikeudenhaltijalle koitua haitta on vähäinen, ei olisi oltava velvollisuutta suorittaa korvausta.

Tekijänoikeuslain mukaan tekijällä on oikeus saada korvaus valtuutetulta yhteisöltä (Saavutettavuuskirjasto Celia), jos rajoituksen nojalla ääntä tallentamalla Suomessa valmistettu teoskappale jää pysyvästi lukemisesteisen haltuun. On katsottu, että tällaisella teosten käytöllä voi olla vaikutusta kaupallisiin äänikirjamarkkinoihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimitti vuonna 2021 sivistysvaliokunnalle eduskunnan vuonna 2018 hyväksymän lausuman edellyttämän selvityksen. Selvityksen mukaan kaupalliset äänikirjamarkkinat eivät pääsääntöisesti tarjoa sisältöjä lukemisesteisille sopivalla formaatilla, eikä lukemisesteisille tarkoitettujen äänikirjojen suoratoistopalveluiden voida katsoa vaikuttavan kaupallisiin äänikirjamarkkinoihin niitä heikentävästi. Selvityksen mukaan ei ole perusteita laajentaa nykyistä korvausoikeutta koskemaan suoratoistopalveluna tarjottavia palveluita, vaikka useimmat lukemisesteiset saavatkin saavutettavassa muodossa olevat kappaleensa saataviinsa suoratoistolla.

Saavutettavuuskirjasto Celian johtokunta on kesäkuussa 2024 päättänyt, että siirtymäajan, eli näillä näkymin 30.9.2025 jälkeen Celian asiakkaat voivat käyttää äänikirjoja vain verkkopalvelun kautta. Suoratoiston lisäksi lukemisesteisen on kuitenkin edelleen mahdollista saada äänikirja käytettäväkseen lataamalla niin, että teoksen kappale jää pysyvästi hänen haltuunsa. Viimeksi mainittu käyttö on tekijänoikeuslaissa säädetyn korvausoikeuden piirissä.

Lukemisestedirektiivin mukaan Euroopan komission tulee toteuttaa direktiiviä koskeva arviointi ja esittää keskeiset havaintonsa ja tarvittaessa ehdotukset direktiivin muuttamiseksi. Komission arviointi on viivästynyt. Huhtikuussa 2024 julkistettiin komission teettämä tutkimus, jonka tarkoituksena on tukea arvioinnin tekemistä. Tutkimuksesta käy ilmi muun muassa, että useimmat jäsenvaltiot eivät ole säätäneet korvausjärjestelmästä lainkaan. Komission arvioinnin jälkeen tilanteen uudelleentarkastelu voi olla ajankohtaista myös Suomessa.

Helsingissä 24.9.2024

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala

VN/25325/2024-OKM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: